

Bijlage 1: Voortgang per actielijn

A. Open standaarden

Actielijnen 1 en 2.

Het College Standaardisatie publiceert in januari 2008 een basislijst met open standaarden (checklist) ten behoeve burgers, bedrijven en overheden. Deze lijst wordt vervolgens onderhouden en verder aangevuld.

Overheden en instellingen uit de (semi-)publieke sector voeren vanaf 2 april 2008 (Rijksdiensten) of 31 december 2008 (medeoverheden en overige instellingen) het "pas toe of leg uit"-principe in bij ICT-opdrachten (inkoop en aanbestedingen) voor het toepassen van open standaarden bij nieuwbouw, verbouw of contractverlenging.

In 2009 heeft het College Standaardisatie vijf standaarden toegevoegd aan de lijst. met open standaarden, die onder het pas-toe-of-leg-uit regime voor overheidsorganisaties valt. In totaal staan daar nu 15 open standaarden op. 10 standaarden worden momenteel getoetst, om te kijken of deze geschikt zijn om op de lijst op te nemen. In aanvulling op de pas-toe-of-leg-uit lijst is een referentielijst gepubliceerd met ruim 40 "open deur" standaarden. Deze lijst toont projectleiders, inkopers en architecten welke open standaarden gangbaar zijn. Dit is o.a. nuttig bij aanbestedingen, omdat het de voorkeur heeft om voor een standaard te kiezen die breed geaccepteerd en gebruikt wordt.

De minister van Economische Zaken heeft samen met de Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het mandaat voor het College Standaardisatie en het Forum Standaardisatie verlengd tot het eind van 2011.

Actielijn 3.

Op voordracht van het College Standaardisatie wordt, ter nadere uitwerking van de NORA, een interoperabiliteitsraamwerk opgesteld, dat uitgangspunten aangeeft voor het toepassen van standaarden zodanig dat interoperabiliteit bevorderd wordt.

Medio 2009 is het strategiekatern van de Nederlandse Overheids Referentie Architectuur uitgebracht (Katern Strategie NORA 3.0). Hiermee hebben bestuurders en ICT-managers van overheidsorganisaties een nieuw instrument in handen gekregen voor het realiseren van interoperabiliteit bij het ontwerpen en inrichten van ICT-systemen en werkprocessen.

Actielijn 4.

ICT-opdrachten kunnen tijdig voor de gewenste publicatiedatum vrijwillig voor advies over open standaarden worden voorgelegd aan een programmabureau.

Het Programmabureau NOiV beantwoordt individuele verzoeken om informatie en advies. In 2009 zijn 61 vragen tav aanbestedingen binnengekomen en beantwoord. Daarnaast is een generiek advies opgesteld, waarin uitgelegd wordt hoe in aanbestedingen om te gaan met het pas-toe-of-leg-uit regime voor open standaarden en de keuze voor open source software bij gelijke geschiktheid. Ook zijn modelteksten voor aanbestedingen gemaakt, waarin deze principes verwerkt zijn. Ten slotte is een juridische handleiding voor overheidsorganisaties beschikbaar gesteld, met uitleg over de verschillende aspecten omtrent het beschikbaar stellen van ontwikkelde software aan derden.

Actielijn 5.

Handhaving van de inzet van open standaarden geschiedt op basis van high trust met daarop toegesneden lichte instrumenten als monitoring en ranking.

Jaarlijks wordt een onderzoek uitgevoerd naar de voortgang van het actieplan en deze bevindingen worden aan de Tweede Kamer gerapporteerd. De resultaten van de tweede Monitor zijn in december 2009 onder veel belangstelling gepresenteerd. In mei 2009 werd een eerste overzicht van scores van overheidsorganisaties op open standaarden en open source software (ranking) gepubliceerd op de website van het programmabureau. Deze ranking is in het najaar van 2009 geactualiseerd. De gemiddelde scores van alle organisaties tezamen laten een flinke verbetering zien: van 20 punten in 2008 naar 43 punten in 2009.

Actielijn 6.

Rijksdiensten ondersteunen vanaf april 2008, naast de huidige bestandsformaten, ODF voor lezen, schrijven en uitwisselen van documenten. Mede-overheden en overige instellingen volgen zo snel mogelijk, doch uiterlijk december 2008.

Bij alle ministeries wordt ODF ondersteund, alsmede bij 83% van de uitvoeringsorganisaties en 78% van de provincies. De andere overheden zijn minder gevorderd: 59% van de gemeenten en 64% van de waterschappen. Vergeleken met 2008 is wel een duidelijke verbetering zichtbaar: in 2008 ondersteunde 28% van alle organisaties ODF, dat is inmiddels gestegen tot 66%.

Ondanks deze verbetering, blijft het feitelijke gebruik van ODF tussen overheden onderling en met burgers en bedrijven achter. Het gebruik van ODF voor uitwisseling van documenten binnen de overheid krijgt pas een impuls als de afhankelijkheden tussen applicaties in de kantooromgeving worden doorbroken en de werkomgeving in zijn geheel op open standaarden en waar mogelijk op open source software gebaseerd is. Het gebruik van ODF krijgt dus meer stimulans in de nieuwe versies van de Digitale Werkomgeving Rijk.

6a Inrichten van een service brigade open standaarden en een meldpunt gesloten standaarden

Het Meldpunt gesloten standaarden is medio 2009 opengesteld en is onderdeel van de NOiV-website www.noiv.nl. Daar zijn 14 meldingen binnengekomen. Aanmeldingen kunnen aanleiding zijn voor de 'service brigade open standaarden' om een steekproef uit te voeren naar een gepubliceerde aanbesteding en daar heel concrete vragen over te stellen. Als er meer generieke zaken naar voren komen, dan kan dit aanleiding zijn tot het initiëren van een onderzoek of om een open community of de leveranciersorganisaties in te seinen voor nadere ondersteuning. Ik moet constateren dat er weinig gebruik wordt gemaakt van het meldpunt. Wel krijgt het programmabureau specifieke vragen binnen via de helpdesk die te maken hebben met knelpunten die soms veroorzaakt worden door aanwezigheid van gesloten standaarden in het ICT applicatielandschap. Daaruit zijn tot nu toe nog geen generieke acties voortgevloeid.

6b Doorvertalen van de relevante acties voor de sectoren onderwijs en zorg *Zorg*

Om te kunnen bepalen waar de inzet het meest loont heeft het programmabureau NOiV in 2009 eerst een onderzoek uitgevoerd en gepubliceerd en zijn twee sessies georganiseerd met experts uit het veld. Dit heeft geresulteerd in draagvlak voor een zestal acties in uitvoering, te weten:

- het zorgveld duidelijk maken welke standaarden open en welke nog gesloten zijn;
- het delen van kennis en ervaring in de sector mogelijk maken via de NOiV-Wiki;
- het onderzoeken of eLearning beter benut kan worden voor bewustwording en implementatie;
- het onderzoeken van het belang van open standaarden bij telezorgtoepassingen;

- het in kaart brengen van initiatieven die routinematige werkzaamheden eenvoudiger maken met behulp van eenduidige begrippen (semantische standaarden);
- het voorbereiden van een nieuw initiatief waarbij ICT-dienstverleners de zorgsector gaan helpen bij het standaardiseren van begrippen.

Uit het onderzoek blijkt dat bestuurders en ICT-managers in de zorg nog weinig affiniteit hebben met open standaarden en met name open source software. Mede daarom wordt een masterclass voor bestuurders in de zorg georganiseerd. Om bestuurders en ICT-ers te inspireren is de case Antonius Open uitgewerkt van het St. Antonius Ziekenhuis in Nieuwegein. Dit project won in april 2010 de competitie van Computable voor de beste business case van 2009. Antonius Open! gaat over het terugdringen van de licentiekosten bij het St. Antonius Ziekenhuis door de inzet van open source software. De komende tijd wordt samen met het St. Antonius Ziekenhuis de haalbaarheid onderzocht voor samenwerking met andere ziekenhuizen. Tenslotte wordt gewerkt aan een publicatie met daarin ervaring van een aantal voorlopers met open standaarden en open source software in de zorg en in het onderwijs.

Onderwijs

Net als de zorgsector is ook de onderwijssector complex en bevat een breed pallet aan verschillende organisaties. Om activiteiten in deze sector te laten landen is door de ambassadeur NOiV samen met het programmabureau en vertegenwoordigers uit het onderwijsveld geïnventariseerd in twee bijeenkomsten waar de onderwijssector staat op het gebied van open standaarden en open source software en welke behoeftes er zijn om beter aan te sluiten bij het actieplan. Dit heeft ertoe geleid dat er onderzoek wordt gedaan naar het ontwikkelen van een open standaard voor prestatie-indicatoren in het voortgezet onderwijs, alsmede dat geïnventariseerd wordt welk bestaand leermateriaal over open standaarden en open source software gebruikt kan worden door docenten.

In 2009 zijn tevens samen met de open communities diverse bijeenkomsten georganiseerd, gericht op bewustwording en op het testen van koppelingen in software voor educatieve leermaterialen. Dit voorziet duidelijk in een behoefte en daarom wordt dit in 2010 doorgezet. De onderwijssector wordt daarnaast ook met praktische tools ondersteund bij het toepassen van het pas-toe-of-leg-uit regime.

B. Open source software

Actielijnen 7 en 8

Alle ministeries hebben in januari 2009 een implementatiestrategie ontwikkeld voor de aanbesteding en inkoop en het gebruik van open source software. Dit kan uiteraard ook betrekking hebben op gezamenlijke of interdepartementale implementatiestrategieën.

Medeoverheden en overige instellingen (onderwijs, zorg, sociale zekerheid) hebben in januari 2010 een implementatiestrategie ontwikkeld voor de aanbesteding, inkoop en het gebruik van open source software.

Alle Ministeries hebben inmiddels een implementatiestrategie opgesteld voor de aanbesteding en inkoop en het gebruik van open source software. Volgens afspraak met de Tweede Kamer hebben BZK en EZ afspraken gemaakt met de medeoverheden over de implementatie van het actieplan. De afspraken gaan over de hele linie van het actieplan (inclusief actielijn 8) en zijn achtereenvolgens geregeld in:

- Bestuurakkoord gemeenten - juni 2007
- Bestuursakkoord provincies - voorjaar 2008 (voor één jaar)
- Akkoord over uitvoeringsagenda NOiV - 5 juni 2008
- Akkoord NUP – 1 december 2008

De maatschappelijke sectoren hebben moeite met het realiseren van implementatiestrategieën. Zoals geconstateerd in de voortgangsrapportage is er meer bestuurlijk draagvlak binnen de sector zelf voor nodig om het beleid te implementeren. In 2010 wordt daarom gestreefd naar het maken van nadere afspraken met de koepelorganisaties in de sectoren

Actielijn 9.

Stimuleringsbeleid opgesteld voor voorhoedelopers

“Zien is geloven”. Het is van groot belang om gerealiseerde successen binnen de (semi-) publieke sector de aandacht te geven die ze verdienen. In de praktijk zijn deze voorbeelden voor anderen vaak een bron van inspiratie. De website www.noiv.nl (portal en wiki) ontsluit daarom zoveel mogelijk goede voorbeelden van organisaties binnen het (semi-)publieke domein, die open standaarden en open source software succesvol implementeren. Daarbij wordt ook waar mogelijk inzicht geboden in de voor- en nadelen en in de kosten en opbrengsten van open standaarden en open source software (businesscases). Het programmabureau organiseert daarnaast voorlopers-bijeenkomsten en biedt inhoudelijke ondersteuning aan interessante voorlopersinitiatieven, zoals het vormgeven van het beheer van nieuwe standaarden bijvoorbeeld voor eHerkenning,

Een aantal goede voorbeelden ter illustratie:

Antwoord voor Bedrijven

Antwoord voor bedrijven is hét startpunt van de overheid voor ondernemers. Ondernemers zien in één oogopslag met welke regels, vergunningen en belastingen zij te maken krijgen en de subsidies waar zij recht op hebben. Een soepele gegevensuitwisseling met de ondernemer is voor dit project van groot belang. Daarom worden de relevante open standaarden van de 'pas toe of leg uit' lijst (Webrichtlijnen en JPEG) toegepast. Ook worden alle W3C-standaarden gebruikt, teneinde maximale beschikbaarheid en uniforme presentatie te garanderen. Daarnaast worden transacties gedaan met andere overheidsorganisaties. Hiervoor worden de open standaarden OSB (Overheidsservicebus) en StUF (Standaard Uitwisselings Formaat) gebruikt. Realisatie van Antwoord voor Bedrijven vindt volledig plaats met open source software op een Linux-platform, waardoor dit project niet afhankelijk is van één of enkele leveranciers. Alle documentatie is vrij beschikbaar en heeft bewezen bruikbaar te zijn voor leveranciers die aanvankelijk niet bij het project betrokken waren. Een groot deel van de ontwikkelde software is interessant voor andere partijen. Antwoord voor Bedrijven heeft de software daarom vrijgegeven onder een open source softwarelicentie. In het kader van het project EU Toolbox is de software actief gedistribueerd bij andere EU-landen. De vrijgegeven software wordt inmiddels in ten minste één EU-land gebruikt.

Regelhulp

Sinds 2006 is Regelhulp in de lucht, een website waarop gehandicapten, chronisch zieken en ouderen informatie vinden en hulp krijgen over belangrijke voorzieningen in de zorg en sociale zekerheid. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het aanvragen van een aangepaste fiets of een rolstoel, zorg uit de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten), of een Wajong-uitkering. Regelhulp, waarop tot nu toe circa 250 van de 430 Nederlandse gemeenten aangesloten zijn, is opgezet door de ministeries van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), in samenwerking met het CIZ (Centrum Indicatiestelling Zorg), UWV (Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen) en UWV WERKbedrijf (het voormalige CWI – Centrum voor Werk en Inkomen, en nu onderdeel van het UWV). Regelhulp, dat een van de zes voorbeeldprojecten is van het NUP (Nationaal Uitvoeringsprogramma Dienstverlening en e-Overheid), bevat onder meer de mogelijkheid om met één formulier meerdere voorzieningen tegelijk aan te vragen bij verschillende uitvoeringsorganisaties. Daarnaast is eind vorig jaar een proef gestart met DigiD Machtigen. Het betreft een toepassing

opgezet door de ministeries van Binnenlandse Zaken, Economische Zaken, Landbouw, en Financiën/Belastingdienst, waarmee iemand een ander kan machtigen om voor en namens hem een elektronische overheidsdienst af te nemen zonder dat diegene zijn DigiD hoeft af te geven. Het succes van Regelhulp wordt met name mogelijk gemaakt door het gebruik van verschillende (open) standaarden (Samenwerkende Catalogi, DigiD, StUF, StUF WMO-sectormodel, Wmo).

Politie Nederland

Telefonie is voor de politie van levensbelang. Er zullen weinig bedrijven of organisaties zijn die zo afhankelijk zijn van een ongestoorde dienstverlening op het gebied van telefonische bereikbaarheid als de politie. Niet alleen richting burger, maar ook in het onderlinge contact. Veel informatie, ook cruciale informatie, wordt telefonisch gedeeld. Vanaf 2005 wordt er door de 28 korpsen binnen Politie Nederland, mede door de druk vanuit de politiek, meer met elkaar samengewerkt. Bijvoorbeeld op het gebied van ICT, inkoop en telefonie. Zo is begin dit jaar een eerste pilot gestart waarbij een deel van de basistelefonie op een beperkt aantal plaatsen binnen de organisatie gebruikmaakt van Asterisk, een open source oplossing voor VoIP-telefonie (Voice over IP, het bellen via internet). Als alles volgens plan verloopt, zal het regiokorps Utrecht in de loop van dit jaar als eerste politiekorps de stap naar een telefonie dienstverlening op basis van open source software maken. Daarbij gaat het om 500 tot 750 toestellen. Uiteindelijk is de bedoeling dat alle Nederlandse politiekorpsen zullen volgen.

Gemeente Rotterdam

Gegevensuitwisseling kan op verschillende wijzen plaatsvinden en ingericht worden. Vanuit het uitgangspunt van service oriëntatie heeft de gemeente Rotterdam gekozen voor enkelvoudige berichtuitwisseling en het aanbieden van services via een Enterprise Service Bus (ESB). Als gevolg van veranderende behoeften stond Rotterdam in 2009 voor de keus een andere ESB te selecteren, waarbij de switch werd gemaakt van closed source software naar open source software. Uit een selectie van tien mogelijke ESB's werd uiteindelijk het open sourcepakket Mule geselecteerd.

eb-Forms

De bottleneck voor de doorbraak van elektronisch zakendoen is dat handelspartners tegelijk moeten investeren in koppelingen van hun systeem met de standaard berichten. Bedrijven zijn daar meestal niet tegelijkertijd toe in staat, en (nog) relatief vaak is hun systeem niet geschikt om alle gegevens in elektronische facturen of orders direct in te lezen of te produceren. eb-Forms, dat gebaseerd is op internationale standaarden en werkt door middel van open source software, is een oplossing die alle bedrijven in staat stelt direct elektronische berichten te verzenden en te ontvangen via hun browser (zoals Internet Explorer of Mozilla Firefox). Met eb-Forms tonen de elektronische berichten zich als schermformulier, zodat bedrijven in hun eigen tempo de koppeling met hun systeem of systemen tot stand kunnen brengen. Een groot voordeel van eb-Forms is dat nieuwe berichten en varianten direct worden begrepen, zonder programmeerwerk.

Gemeente Woerden

De gemeente Woerden kent inmiddels een lange historie op het gebied van open standaarden en open source software. Al in 2004 ontving het een nominatie als 'meest open overheidsorganisatie'. De gemeente, met circa 50.000 inwoners, hanteert het zogenaamde 'best of breed-principe'. Dat houdt in dat binnen de gemeente voortdurend wordt afgewogen wat de meest efficiënte, effectieve en kostenvriendelijke oplossing is. De afweging valt vaak uit in het voordeel van open source software. Binnen de gemeente is geen uitgesproken open source doelstelling. Wel het uitgangspunt dat bedrijfszekerheid en kwaliteit voorop staan. Daarbij wordt gekeken naar wat er al in huis is, wat nog bruikbaar is en daar wordt een product bij gezocht dat daar het beste bij aansluit. Dat gebeurt in alle gevallen aan de hand van een transparante afweging. Binnen de gemeente Woerden wordt onder meer gewerkt met SUSE Linux, Samba, Apache, en MySQL. Begin dit jaar zijn de eerste serieuze stappen gezet om de mogelijkheden te

onderzoeken het bestaande MS Office 2000 en IBM Lotus Domino te vervangen door Open Office.org, in combinatie met Zarafa. De mogelijke overstap wordt voorbereid in nauw overleg met de gemeente Lopik (circa 14.000 inwoners).

C. Flankerende acties

Actielijn 10.

Communicatie en samenwerkingsverbanden: in het najaar van 2007 en het voorjaar van 2008 zal het Ministerie van Economische Zaken samen met het Ministerie van Binnenlandse Zaken communicatiebijeenkomsten organiseren met bedrijven, leveranciers en de diverse overheidsdoelgroepen om de plannen toe te lichten en te komen tot praktische afspraken voor de uitvoering daarvan.

Ook in 2009 zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd met leveranciers en de diverse overheidsdoelgroepen. Bijeenkomsten waren enerzijds gericht op voorlichting en inspiratie. Anderzijds werden er bijeenkomsten gehouden om te komen tot praktische afspraken en samenwerking op het gebied van implementatie en gebruik van open standaarden.

Actielijn 11.

Het Kabinet zal, daar waar relevant en mogelijk, zich actief inspannen om het gebruik van open standaarden en open source software in Europees verband te bevorderen. Niet alleen in de diverse comités en werkgroepen ter voorbereiding van Europees beleid, maar ook bijvoorbeeld als vereiste bij het indienen van bestek voor de eGovernment Awards van de Europese Commissie.

Het programma voor interoperabiliteit Europese overheidsorganisaties (ISA) verwijst naar naar de mogelijkheden die worden geboden door Ooen standaarden en open source software. Nederland is actief betrokken bij het maken van het werkprogramma van ISA Nederland investeert ook in bilaterale contacten met Europese landen waar sprake is van sympathie en erkenning van de Nederlandse doelstellingen en aanpak.

Actielijn 12.

Inrichten van een Programmabureau

De actielijnen moeten worden uitgevoerd door de vakdepartementen en de verschillende medeoverheden en sectoren. Zij worden daarbij ondersteund en gefaciliteerd door een programmabureau dat is ondergebracht bij de ICTU. Dit bureau heeft geen formele doorzettingsmacht. Of de uitvoering van het actieplan uiteindelijk slaagt is de verantwoordelijkheid van de overheidsorganisaties zelf.

Om adequaat op de toenemende vraag te kunnen inspelen is in 2009 de advies-, ondersteunings- en monitoringfunctie van het Programmabureau versterkt. Nadruk is komen te liggen op:

- decentrale overheden, onder meer met als doel het wegnemen van twijfels voor de toepassing van open standaarden en open source software;
- intensivering van de voorlichting naar en betrokkenheid van software leveranciers;
- voortzetting en intensivering van bewustwording ODF o.m. richting de gemeenten;
- advies en ondersteuning met betrekking tot ICT-aanbestedingen;
- het tot stand brengen van veranderenergie bij bestuurders.

Actielijn 13.

Verkennen nieuwe vormen van business cases

Het programmabureau ondersteunt organisaties die open standaarden willen toepassen en/of meer open source software willen gaan gebruiken bij de implementatie daarvan in

de praktijk. Hiervoor wordt door het programmabureau inzicht geboden in de voor- en nadelen en in de kosten en opbrengsten van OS en OSS (businesscases). Het programmabureau verzamelt businesscases uit de praktijk om het zo voor de verschillende doelgroepen makkelijker te maken om het beleid voor open standaarden en open source software (zelf) in de praktijk te brengen.

Actielijn 14.

Gemeenschappelijke Verklaring met ICT~Office en Manifest Open Overheden

In september 2007 hebben ICT Office, EZ en BZK de verklaring "Verbetering samenwerking overheid en ICT bedrijfsleven" getekend. Onderdeel daarvan was het Manifest Open Overheidsorganisaties. In overleg tussen de markt en de overheid is gewerkt aan de praktische invulling van het interoperabiliteitsvraagstuk. De NORA versie 3.0 en zijn daar concrete voorbeelden van.

Actielijn 15.

Software in gebruik bij de overheid

Het starten en begeleiden van onderzoek naar gebruik van open source software door het Rijk wordt in samenhang met de OSS implementatiestrategieën uitgevoerd. Het blijkt dat bij ministeries en gemeenten animo bestaat voor het beschikbaar stellen van in opdracht ontwikkelde software. Het programmabureau ondersteunt enkele initiatieven om door de overheid ontwikkelde software als open source software beschikbaar te stellen.

Een voorbeeld is daarvan is "netwriter", een CMS dat speciaal ontwikkeld is voor het publiceren van wetenschappelijke informatie op het internet. Dit CMS is ontwikkeld bij het RIVM en het programmabureau kijkt samen met het RIVM welke stappen gezet moeten worden om dit systeem als open source pakket beschikbaar stellen. De focus ligt op het feitelijk hergebruik door relevante partijen en het gezamenlijk opdrachtgeverschap voor beheer en doorontwikkeling. Zie ook bijlage 2 waaruit blijkt dat er veel software uit de grote projecten voor hergebruik in aanmerking komt

Actielijn 16.

Onderzoek werking softwaremarkt door de NMa

De Staatssecretaris van Economische Zaken heeft de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) in 2008 gevraagd om een analyse van de softwaremarkt. Per brief van 9 juli 2008 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de analyse van de NMa..

Actielijn 17.

Onderzoek economische effecten open source software

Het onderzoek van het CPB naar de economische effecten van open source software is op 3 maart 2009 verschenen. Het CPB concludeert dat softwaregebruikers vaak stevig zijn verankerd aan de software waarvoor zij ooit gekozen hebben. Nieuwe leveranciers kunnen daardoor moeilijk tot de markt toetreden, en afnemers betalen hoge prijzen. Zo kan het gebeuren dat open source software geen voet aan de grond krijgt. Dat kan zelfs gebeuren wanneer open source software goedkoper en beter is dan ingeburgerde "proprietary software". In die gevallen kan de overheid bijspringen door open source software te stimuleren, bijvoorbeeld door als grote klant deze producten af te nemen of door bij aanbestedingen de voorkeur te geven aan open source software, aldus het CPB. De conclusies van het CPB onderschrijven het met het actieplan NOiV ingezette beleid met betrekking tot open source software.